



JAARVERSLAG 2019

MUSEUM
SP≡LKLOK

INHOUD

Voorwoord	04
Subsidiënten & begunstigers	05
Hoogtepunten	05
01 Bezoekers	06
02 Collectie	07
2.1 Collectieregistratie	07
2.2 Aanwinsten	07
2.3 Restauratie en onderzoek	08
2.4 Expert Meeting	10
03 Presentatie & educatie	11
3.1 Vaste presentatie	11
3.2 Tentoonstellingen	13
3.3 Educatie	14
3.4 Inclusief Museum	15
04 Publieksactiviteiten	17
05 Marketing & communicatie	19
5.1 Tentoonstellingen & activiteiten	19
5.2 Bezoekersonderzoek	20
5.3 Communicatiemiddelen	20
06 Commerciële activiteiten	22
6.1 Museumcafé	22
6.2 Museumwinkel	22
6.3 Verhuringen	23





07	Samenwerking	24
	7.1 Samenwerkende musea Utrecht	24
	7.2 Utrechts Muziekoverleg	25
	7.3 Utrecht Marketing	25
	7.4 Cultuur & School	26
	7.5 Gemeente Utrecht	26
	7.6 BankGiro Loterij	26
08	Organisatie	27
09	Personeel	28
10	Gebouwen	31
11	Stichting Vrienden Museum Speelklok	33
12	Verslag van Raad van Toezicht	35



VOORWOORD

De opening van de Koninklijke Kamer was een fantastische afsluiting van een zeer afwisselend jaar. Het jaar 2019 bewijst dat er wellicht geen collectie is die zóveel mogelijkheden biedt als de zelfspelende muziekinstrumenten van Museum Speelklok. Het muzikale repertoire is veelzijdig – van Bach tot Bowie! – de mechanische techniek is fascinerend en de collectie bestrijkt vele eeuwen geschiedenis. Bovendien is het functionerend erfgoed dat letterlijk en figuurlijk dichtbij de bezoekers staat.

En dan is Museum Speelklok ook nog gevestigd in een prachtige Middeleeuwse kerk die vele eeuwen Utrechtse geschiedenis vertegenwoordigt! Omdat we na het grote project *Robots love Music* met een totaal andere tentoonstelling wilden komen, hebben we de vele nog zichtbare sporen van de bewogen geschiedenis van de Buurkerk als onderwerp gekozen.

De inhoudelijke afwisseling in 2019 – van robots naar zuster Bertken naar topstukken met koninklijke allure – zorgde voor een geheel andere dynamiek dan de samenballing van activiteiten rond *Robots love Music*. Die concentratie kostte veel energie, maar leverde ook veel reuring en persaandacht op en dat geeft weer nieuwe energie. We hopen met het nieuwe project *Straatmuziek* het komende jaar opnieuw voor veel reuring te zorgen, binnen en buiten de muren van het museum. Het optreden van robotzwerver Dirk tijdens de nieuwjaarsreceptie op 9 januari was in ieder geval een mooi startschot van 2020!

Marian van Dijk
Directeur

SUBSIDIËNTEN EN BEGUNSTIGERS

BankGiro Loterij

Gemeente Utrecht

Fentener van Vlissingen Fonds

Fonds 21

K.F. Hein Fonds

Mondriaan Fonds

Prins Bernhard Cultuurfonds (Strengers Frankfort & Alida Wilhelmina Fonds)

Stichting Oogfonds Nederland

Rabobank Stimuleringsfonds

Van Baaren Stichting

Vrienden van Museum Speelklok

VSBFonds

Zabawas

HOOGTEPUNTEN 2019

- 4800 extra bezoekers in januari en februari voor *Robots love Music*
- Totaal 100.129 bezoekers in 2019
- Een bijzondere tentoonstelling rond de Buurkerk, met een prachtige documentaire i.s.m. RTV Utrecht
- Opening van de Koninklijke Kamer vol topstukken
- Een geslaagde Expert Meeting rond de restauratie van de Clay-klok



1. BEZOEKERS

In het jaar 2019 passeerden we opnieuw de magische grens van de 100.000 bezoekers; totaal mochten we 100.129 bezoekers ontvangen. Dat is net iets minder dan het begrote aantal van 102.900. Net als in 2018 was er sprake van een lange warme zomer die zorgde voor een daling in het aantal bezoekers. Gelukkig startten we het jaar met een buffer dankzij de tentoonstelling *Robots love Music* in de eerste twee maanden.

	2019	2018	2017	2016	2015
Individuele bezoekers	46.026	43.641	42.225	36.485	40.594
Museumkaart bezoekers	39.348	42.339	43.901	39.285	41.849
Overige bezoekers *	7.167	11.080	7.923	6.526	7.427
Bezoekers commerciële ontvangsten	7.588	7.428	8.227	7.415	5.878
Totaal aantal bezoekers	100.129	104.488	102.276	89.711	95.748

Tabel 01: Opbouw van bezoekers van de jaren 2015 t/m 2019



Grafiek 01: Bezoekersaantallen van de jaren 2015 t/m 2019



2. COLLECTIE

2.1 Collectieregistratie

In 2019 is een nieuwe registrator aangesteld om de achterstand in het digitaliseringsproject weg te werken. Samen met de conservator Beheer en Behoud volgde zij een cursus van Adlib voor de implementatie van het nieuwe web gerelateerde registratiesysteem. Daarnaast vond overleg plaats met collega-instituten uit België voor het ontwikkelen van een thesaurus die recht doet aan alle aspecten van zelfspelende instrumenten, zowel informatie over het object als repertoire- en achtergrondinformatie, en die bovendien kan worden gekoppeld aan internationale systemen.

We verwachten in 2020 de eerste fase van het project af te ronden. Voor de volgende fase, die zich concentreert op de ontsluiting van alle informatie, zal de directeur van Museum Speelklok in het voorjaar van 2020 een managementcursus Digitale Strategie en Innovatie volgen die wordt georganiseerd door Digitaal Erfgoed Nederland.

2.2 Aanwinsten

Het is belangrijk dat de collectie wordt geactualiseerd en ook de nieuwste ontwikkelingen laat zien. Live muziek, akoestische klankbronnen en mechanische techniek blijven aan de basis staan van het verzamelbeleid. Omdat het na 1950 vooral om de individuele expressie van uitvinders en kunstenaars gaat, is aan musicoloog Naomi Beijer gevraagd onderzoek te verrichten naar kinetische geluidssculpturen. De resultaten van dit onderzoek worden in maart 2020 gepresenteerd.

Voor de collectie zijn in 2019 geen aankopen gedaan. Er zijn ook geen grote schenkingen of legaten ontvangen.

Bruikleen

Voor de tentoonstelling *Robots love Music* had Museum Speelklok 20 objecten in bruikleen; deze zijn in 2020 retour gegaan naar de bruikleengever. Voor de Koninklijke Kamer heeft het museum twee zeer bijzondere bruiklenen gekregen: de speeldoos die bij de geboorte van prinses Amalia door de Staten Generaal is geschonken aan de Koninklijke Familie en een Bidermann spinet (ca. 1630) uit de verzameling van de Stiftung Esterhazy.

De eigenaren van het spinet hebben daarbij gevraagd of wij willen onderzoeken of het muzikale gedeelte gerestaureerd kan worden. Een eervolle opdracht die de nauwe band tussen Museum Speelklok en Stiftung Esterhazy-collectie verstevigt. We hebben het meubel waarin vermoedelijk het Haydn-Niemecz instrument heeft gehuisvest in

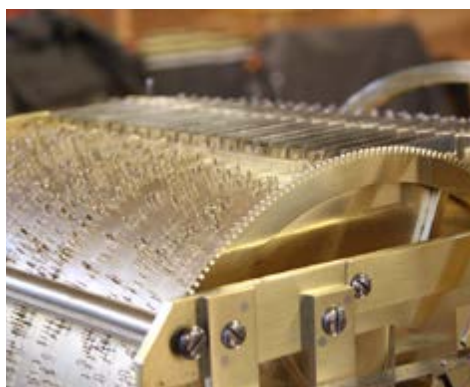
langdurige bruikleen; beide objecten zijn in het najaar, voorafgaand aan de opening van de Koninklijke Kamer uitgeleend aan de Stiftung Esterhazy voor een tentoonstelling aldaar over Haydn.



Amalia Speeldoos

2.3 Restauratie & onderzoek

Nadat het Rijksmuseum de buitenkant van de Clay klok had voltooid, stond de klok tot 3 februari 2019 in de jubileumtentoonstelling *Als kunst je lief* is van de Vereniging Rembrandt in het Kröller-Müller Museum. Ondertussen werd er in ons eigen Restauratieatelier hard gewerkt aan de restauratie van de binnenzijde. Dit betrof zowel het mechaniek van het uurwerk als het speelwerk en tenslotte ook van het muzikinstrument zelf. Met name dit laatste onderdeel zorgde voor veel hoofdbrekers aangezien voorgaande ondeskundige restauraties in Frankrijk de orgelregisters hadden aangetast. Het was dan ook een ontroerend moment toen in november het instrument eindelijk de muziek van Händel kon laten horen zoals die ooit in 1738 geklonken moet hebben. Ook zangeres Elisabeth Hetherington was zichtbaar verrast toen ze, tijdens de opening op 12 december, voor het eerst werd geconfronteerd met de klanken van de klok die dezelfde aria speelde die zij zojuist had vertolkt.



Clay klok in Restauratieatelier Museum Speelklok



De Hindenburg

In het atelier van Martin Conrads uit Zaltbommel vordert de restauratie van het straatorgel De Hindenburg uit de Perlecollectie gestaag. Deze restauratie wordt in samenwerking met Museum Speelklok uitgevoerd door Martin Conrads en Franky Vlaeminck. Het instrument is in de zomer van 2020 eregast tijdens het Straatfestival op 7 juni waarna het in langdurige bruikleen wordt gegeven aan Martin Conrads voor exploitatie.

In 2018 werd gestart met een tweede samenwerkingsproject met het Rijksmuseum: de restauratie van het orchestrion van Nicolaus Winkel dat behoort tot de collectie van het Rijksmuseum. Opnieuw wordt het meubel gerestaureerd door Tirza Mol en zal Museum Speelklok in opdracht van het Rijksmuseum het muzikale en mechanische deel restaureren. Na de restauratie zal het instrument eerst in een tijdelijke presentatie van het Rijksmuseum te zien zijn waarna het in langdurige bruikleen wordt gegeven aan Museum Speelklok. In 2021 zullen we een speciale tentoonstelling organiseren rondom het werk van de grote uitvinder Nicolaus Winkel.



Orchestrion van Winkel



Cilinderorgel Het Componium

In dat kader mag niet onvermeld blijven dat er een zeer bijzonder onderzoeksproject is gestart dat in 2021 zal resulteren in de presentatie van een verkleinde versie van het Componium, het magum opus van Nicolaus Winkel, dat in bezit is van het Muziek Instrumenten Museum te Brussel. Het Componium is een componeermachine avant la lettre: via een vernuftig systeem schuiven twee cilinders zodanig ten opzichte van elkaar dat steeds een nieuwe melodie ontstaat. De schijnbaar willekeurige keuze voor het verschuiven wordt gemaakt door een uniek mechanisch deel. Het was een van de laatste instrumenten die Winkel maakte en helaas werd de machine niet goed onderhouden en gerestaureerd waardoor het nu niet meer kan functioneren. Na gedegen onderzoek hebben we geconstateerd dat een restauratie niet haalbaar is. Onze restauratoren hebben daarop besloten in de huid te kruipen van de uitvinder en een functionerende mini-versie van het Componium te maken.

2.4 Expert Meeting

Iedere twee jaar vindt een Expert Meeting plaats rondom de restauratie van een mechanisch muziekinstrument met het doel om het debat over de restauratie-ethiek van 'functioneel erfgoed' te stimuleren en een uitwisseling van kennis en ervaring in dit zeer specialistische vakgebied tot stand te brengen. Op 12 december 2019 werd de tweede editie georganiseerd rond de restauratie van de Clay klok. Door de Expert Meeting te combineren met de opening van de Koninklijke Kamer, kon aan de deelnemers een afwisselend programma worden geboden. De verschillende invalshoeken – vanuit de muziek, de techniek en de geschiedenis – leverden nieuwe inzichten op tijdens een zeer geslaagde Expert Meeting waarbij ca. 30 specialisten uit Engeland, Noorwegen en Nederland aanwezig waren.

De eerstvolgende Expert Meeting zal in 2021 worden georganiseerd, rond de restauratie van het Winkel orchestrion. Er zijn plannen om de meeting onderdeel te laten zijn van de jaarlijkse CIMCIM-conferentie die dan deels door Museum Speelklok gefaciliteerd zou worden. CIMCIM is het internationale comité van ICOM voor muziekmusea.





3. PRESENTATIE & EDUCATIE

3.1 Vaste presentatie

Al jarenlang is onze rondleiding het hoogtepunt van een bezoek aan Museum Speelklok! Onze jonge en enthousiaste rondleiders nemen de bezoeker mee in de wondere wereld van de mechanische muziekinstrumenten. De instrumenten zijn hierdoor niet alleen te zien, maar - veel belangrijker nog - ook live te horen! Van de kleinste speeldoosjes en het oude torencarillon, tot de grootse orchestrions en de kenmerkende Nederlandse straatorgels. Ook voor het internationale publiek is dit een groot succes.

Muzikale Tour

De ruimtes waar de rondleiding (de Muzikale Tour) doorheen gaat, zijn thematisch ingedeeld. De volgende thema's komen aan bod:

- speelklokken; muziek- instrumenten voor de rijken
- speeldozen; massaproductie
- zelfspelende instrumenten in de huiskamer
- zelfspelende instrumenten op straat
- zelfspelende instrumenten in het uitgaansleven

In Museum Speelklok worden de rondleidingen gegeven volgens de principes van de I Ask-methode. Bij deze manier van rondleiden speelt de rondleider in op de behoefte van de groep die hij/zij op dat moment voor zich heeft. Op basis van vragen die de rondleider aan de bezoekers stelt kan hij/zij de focus van het verhaal leggen op muziek, techniek of geschiedenis. Voor buitenlandse bezoekers kan er een 'typisch Nederlands' tintje aan de rondleiding worden gegeven. Met de I Ask methode is het bovendien ook mogelijk om ervaringen van bezoekers met zelfspelende instrumenten onderdeel van het verhaal te laten zijn. Bezoekers kunnen voor of na de rondleiding zelf de verschillend thema's nog een keer bezoeken en - dankzij de gelaagde kennisoverdracht - er de door hen gewenste

informatie uit halen. Ook de individuele bezoeker kan via pictogrammen kiezen om een technische, muzikale, historische of (typisch) Nederlandse route te lopen.

Iedere eerste woensdag van de maand kunnen de bezoekers een kijkje achter de schermen nemen en een bezoek brengen aan het Restauratieatelier van Museum Speelklok. Het hele jaar door is er op woensdag-, zaterdag- en zondagmiddag om 14.00 uur een Muzikale Kinderrondleiding in Museum Speelklok.

Aan alle niet-Nederlandstalige bezoekers bieden we boekjes die globaal het verhaal van de rondleiding volgen. We hebben ze in het Duits, Engels, Frans, Spaans, Italiaans, Ivriet, Chinees en Japans.

Museum Expeditie & Koninklijke Kamer

In de Museum Expeditie kan de bezoeker zelf, zonder rondleider, de bijzondere wereld van de mechanische muziek ontdekken. In de Techniekzaal kunnen ze zelf de working models bedienen van een draaiorgel, een carrillon en een pianola. Het Hoorspel vertelt het verhaal van de bijzondere muziek die de instrumenten spelen en in het Herenhuis en de Koninklijke Kamer wordt, aan de hand van topstukken uit de collectie, de sociaal-historische context belicht.

Aanvankelijk bestond er een Observatorium waar de aandacht werd gevestigd op de kunsthistorische schoonheid van de objecten. Om de blik van de bezoeker te focussen was er een donkere ruimte ingericht met kijkgaten voor het bestuderen van de objecten. Omdat uit bezoekersonderzoek is gebleken dat de donkere ruimte als onprettig werd ervaren en de objecten bovendien niet tot hun recht kwamen, kortom dat het doel van de inrichting niet werd gehaald, hebben we besloten om in 2019 het Observatorium aan te passen en te verbouwen tot de Koninklijke Kamer.

Op donderdag 12 december 2019 opende Museum Speelklok de deuren van haar Koninklijke Kamer, een ruimte vol speelklokken en speeldozen met koninklijke allure en/of met koninklijke connecties. Marie Antoinette, Napoleon, Frederik de Grote, Maria Theresia en onze eigen familie Van Oranje hebben een link met de topstukken, zoals met de speeldoos die rond 1890 werd geschonken aan prinses Wilhelmina.



Koninklijke Kamer

Tijdelijk is bovendien de speeldoos te zien die Prinses Amalia kreeg ter gelegenheid van haar geboorte. Het stralende middelpunt van de Koninklijke Kamer is de Clay klok uit 1738, waarvoor de koninklijke klokkenmaker Charles Clay samenwerkte met kunstenaars uit verschillende landen, onder wie de Vlaamse beeldhouwer John Michael Rysbrack, de Venetiaanse schilder Jacopo Amigoni en de Duitse componist Georg Friedrich Händel. Na een intensieve restauratie in samenwerking met het Rijksmuseum kan de Clay klok nu dagelijks gedemonstreerd worden aan het publiek.

3.2 Tentoonstellingen

In ons ondernemingsplan voor de periode 2017-2020 hebben we de ambitie geformuleerd om eens in de drie tot vier jaar een grote tentoonstelling te organiseren. Daarnaast worden jaarlijks kleinere exposities georganiseerd rond een specifiek thema.

Robots love Music

De kracht van het project lag niet alleen in de actualiteit van het onderwerp maar ook in het feit dat Museum Speelklok met een uitgebreid randprogramma binnen en buiten de muren van het museum goed zichtbaar was. En dat succes hing weer nauw samen met de vele samenwerkingen die het museum voor *Robots love Music* is aangegaan. Niet alleen met partners in de stad maar ook ver daarbuiten. En vooral ook samenwerkingen die inhoudelijk nieuw voor ons waren, zoals de samenwerking met internationale technische universiteiten en innovatieve fondsen. Op die manier ontstaan er ook voor onszelf nieuwe inzichten rond onze historische collectie.

Omdat Museum Speelklok een groot voorstander is van duurzame projecten, hebben de interactives uit de tentoonstelling *Robots love Music* een tweede leven gekregen in de nieuwe onderwijsruimtes op de promenades van het museum die toegankelijk zijn voor (onderwijs)groepen onder begeleiding. Daarbij is gebruik gemaakt van het bouw materiaal van de robot-tentoonstelling.



Tentoonstelling Robots love Music

3.3 Educatie

Ook in 2019 bood Museum Speelklok zowel formele als informele educatie aan. Met de formele educatie richt het museum zich voornamelijk op het basisonderwijs. Het museum heeft museumlessen voor onder-, midden- en bovenbouw van het Primair Onderwijs. Alle museumlessen bestaan uit een voorbereidende les op school, een les in het museum en een afsluitende les in de klas. Het onderwijsaanbod sluit aan op diverse kerndoelen en leergebieden. Bovendien werken de onderwijsprogramma's woordenschat vergrotend, haken ze in op de 21ste-eeuwse vaardigheden, spreken ze cognitieve basisvaardigheden aan en sluiten ze aan op de leefwereld van de leerlingen. In het aanbod voor de bovenbouw worden de leerlingen gestimuleerd tot het zelf doen van onderzoek aan de hand van diverse bronnen. Naast de door het museum ontwikkelde onderwijsprogramma's biedt Museum Speelklok ook onderwijsprogramma's op maat, passend bij bijvoorbeeld een schoolbreed thema.

Door middel van informele educatie wordt aan al onze bezoekers kennis overgedragen. Een groot aantal van onze rondleiders heeft een opleiding gevolgd voor het geven van rondleidingen volgens het I Ask-principe. Hierbij is de vraag van het publiek en de interactie met het publiek leidend. Deze vorm van rondleiden zorgt voor veel dynamiek en interactie maar is niet voor elke groep geschikt.

Aan de tentoonstelling *Robots love Music* was ook een educatief programma verbonden voor de midden- en bovenbouw van de basisschool over het programmeren van een robot. Het gehele programma bestond uit een voorbereidende les op school, een bezoek aan het museum, een workshop met robot NAO en een afsluitende les op school. Tijdens de workshop gingen de leerlingen zelf werken aan een programma voor NAO. Door middel van gekleurde kaartjes die overeenkwamen met de toetsen van een metallofoon konden kinderen een lied programmeren. Een rondleider zorgde er vervolgens voor dat NAO de liedjes speelde. Zo leerden kinderen de basisprincipes van het programmeren. Ten slotte was er voor individuele kinderen, die met ouders of grootouders de tentoonstelling bezochten, een speurtocht die ze zelfstandig konden doen. Deze speurtocht leidde langs verschillende objecten en bestond uit vragen en opdrachten. Zo werden kinderen uitgedaagd om goed te kijken en na te denken over de vragen waar volwassenen zich ook mee bezig hielden. Voor de allerkleinsten waren er bovendien vragen te vinden in de tentoonstelling, die ze samen met hun (groot)ouders konden behandelen.

Een aantal educatieve programma's van de tentoonstelling *Robots love Music* bieden we – wegens succes – nu ook nog na de tentoonstelling aan in het museum. De interactives die in de tentoonstelling te vinden waren, zijn bij elkaar gezet in een aparte onderwijsruimte die we hebben gecreëerd met restmaterialen van de tentoonstelling *Robots love Music*. In deze onderwijsruimte kunnen we programma's testen en ervaringen opdoen voor de komende Muziek en Techniekpromenade. De reactie op de speciaal voor het onderwijs ontwikkelde ruimtes is zowel van docenten als van leerlingen erg positief.

Muziek- en Techniekpromenade

In 2022 wil Museum Speelklok een interactieve Muziek en Techniekpromenade realiseren. Individuele bezoekers (kinderen en volwassenen) en onderwijsgroepen kunnen daar experimenteren, hands-on de werking van techniek en muziek onderzoeken en zich uitvinder voelen. De promenade moet niet alleen aansluiten bij de gewenste vaardigheden en geschikt zijn voor bezoekers met een fysieke beperking, de interactives moeten ook duurzaam zijn.

De laatste jaren verandert het techniekonderwijs snel. Om de Muziek en Techniekpromenade zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de 21ste-eeuwse vaardigheden en het veranderende leren, zijn we eind 2019 een onderzoeksfase gestart. Er is een denktank opgericht waarin wetenschappers, mensen uit het onderwijsveld en musici zitting hebben om te onderzoeken welke didactische methodes we kunnen gebruiken, welke verhalen we kunnen vertellen en welke overdrachtsmiddelen we kunnen inzetten. Timo Houtekamer, afgestudeerd in wetenschapscommunicatie, heeft vervolgens opdracht gekregen dit verder te onderzoeken. Zijn onderzoek sluit aan bij dat van Marieke Leentjens, die als stagiair onderzoekt welke onderwijsmethodes kunnen worden gebruikt, en bij dat van Naomi Beijer die, in het kader van haar onderzoek naar kinetische geluidssculpturen (zie onder Verzamelbeleid) een antwoord formuleert op de vraag hoe kunst kan bijdragen aan de overdracht van technische kennis.

3.4 Inclusief Museum

Museum Speelklok werkt vanuit de Code Diversiteit en Inclusie om structureel zoveel mogelijk doelgroepen te betrekken bij het museum. Om onze doelgroepen beter in beeld te krijgen en onszelf de juiste vragen te stellen, hebben we in 2019 de hulp ingeroepen van Mavis Carillho en Tsui Saen Leung. Door toepassing van de 'Empathymap' is het kernbegrip 'wederkerigheid' ontstaan: de bezoeker ontdekt dat Museum Speelklok een plek is waar hij/zij mag zijn en blijven en het museum ontdekt dat de bezoeker ook inhoudelijk iets te bieden heeft. Het is belangrijk dat alle medewerkers van het museum dit besef delen. Daarom zullen er in 2020 bijeenkomsten worden georganiseerd om bewustwording te creëren. Onze rondleiders zijn getraind om bezoekers met een visuele beperking een passende rondleiding te geven (zie hieronder). Daarnaast worden de rondleiders ook getraind in het geven van rondleidingen aan bezoekers met dementie.

Ouderenprojecten

Zowel het project 'Vrijdag Museumdag' (sinds 2009) waarbij ouderen een museum bezoeken als het project 'Museum voor 1 Dag', waarbij een museumobject naar een zorginstelling wordt gebracht (sinds 2011) zijn een samenwerking van SUM, AxionContinue en de Van Baaren Stichting. De uitvoering van 'Museum voor 1 Dag' is uitbesteed aan Artekino.

Naar aanleiding van een onderzoek naar de inzet van digitale middelen is in 2018 gestart met de pilot van het project 'Second Canvas'. In dit project worden er in hoge resolutie foto's gemaakt van museumobjecten die vervolgens worden verwerkt in een interactieve presentatie. Hierdoor kunnen ouderen op hun eigen locatie tot in

de kleinste details een object verkennen onder begeleiding van een verteller. Dit zou ook kunnen betekenen dat er geen kostbare museumobjecten meegenomen hoeven te worden, maar dat meer alledaagse voorwerpen worden gebruikt door de museumdocenten.

Een aantal activiteiten dat in 2018 is gestart, wordt gecontinueerd: de jaarlijkse Ervarea-cursus voor rondleiders over het omgaan met mensen met dementie, de creatieve workshop in Centraal Museum en de wekelijkse stamtafel in Museum Speelklok voor alleenstaande ouderen.

Tastbare Muziek

Ondanks de hulp die het museum heeft gekregen van de organisaties die zijn aangesloten bij RAAK, vordert het project Tastbare Muziek voor blinden en slechtzienden langzamer dan we hoopten. Het blijkt in de praktijk toch heel lastig te zijn om speciaal aanbod structureel in te bedden in de organisatie.

De middelen, zoals tastbare tekeningen en een kar met aanraakbare objecten die de rondleider kan meenemen door het museum, zijn gerealiseerd maar het vasthouden van kennis blijkt niet eenvoudig te zijn. De noodzakelijke cursussen voor de rondleiders moeten jaarlijks worden georganiseerd. De ambitie om slechtziende rondleiders op te leiden is een project op zich. Dat betekent dat er budget moet worden vrijgemaakt voor de coördinatie. Datzelfde geldt voor het verbeteren van de toegankelijkheid in het gebouw en voor de verlichting van Museum Speelklok. Problemen rond het structureel inbedden van speciaal aanbod worden ook door andere musea ervaren, zoals bleek tijdens de Expert Meeting rond inclusiviteit, georganiseerd door de VSC, waar Museum Speelklok een lezing gaf. Museum Speelklok is er trots op dat, mede dankzij het delen van opgedane kennis en en ervaring, Museum Sonnenborgh in 2019 de eerste plaats heeft behaald van de RAAK stimuleringsprijs.



Tastbare Muziek

Museumnacht Kids

In 2019 is het projectplan opgesteld voor de eerste Museumnacht Kids die op 4 juli 2020 zal plaatsvinden. Het project is een initiatief van de Samenwerkende Utrechtse Musea en zal worden gerealiseerd in samenwerking met de stichting Museumnacht Kids van Winkelman en van Hessen.

Bij dit project zijn alle Utrechtse musea betrokken. Doel is om de families met kinderen te bereiken die niet vanzelf naar het museum komen. Om te zorgen dat de doelgroep zich structureel verbonden zal voelen met de musea, zullen kinderen en hun ouders actief worden betrokken bij de programmering en bij de realisatie van het project. Om de drempel zo laag mogelijk te maken, zal gratis vervoer naar de binnenstad worden aangeboden. Het project wordt gesteund door het Evenementenfonds.



4. PUBLIEKS- ACTIVITEITEN

Evenementen in het museum

Speciaal voor kinderen organiseert Museum Speelklok in de schoolvakanties ieder jaar unieke muzikale theatervoorstellingen. In 2019 waren dat drie totaal verschillende voorstellingen, waarvan twee van theatergroep Dender. In de voorjaarsvakantie brachten zij de voorstelling *Stopknop*, over de gevolgen van een te gehoorzame robot, en in het najaar *Museumvlieg*, over de chaos die een kleine vlieg kan veroorzaken. In de kerstvakantie presenteerde Caroline Arnold *De tovenaar van het Witte Orgel*, over het kerkorgel van Museum Speelklok. Daarnaast kon er samen met de ouders worden geknutseld en konden de kinderen op draaiorgelavontuur. Bijzonder was de samenwerking met bibliotheek Utrecht waar een robot-workshop voor kinderen werd georganiseerd.



Campagnebeeld Stopknop!, Museumvlieg, De tovenaar van het witte orgel

Voor volwassenen werden verschillende concerten en lezingen georganiseerd:

- Een serie van drie concerten rond de Fotoplayer, een pianola-met-geluidseffecten uit de collectie van Museum Speelklok die ooit werd gebruikt voor de begeleiding van stomme films. Daan van den Hurk bespeelde het instrument en begeleidde live films van Charley Browsers, Buster Keaton, Charley Chaplin en Charley Chase. De laatste avond werd de film Metropolis vertoond.
- Een serie orgelconcerten. Dit waren vijf bespelingen van het kerkorgel in de maand juli door Utrechtse stadsorganisten en jonge organisten. In 2020 zal opnieuw een serie worden gepland.
- Twee concerten met draaiorgelmuziek i.s.m. de Kring van Draaiorgelvrienden.
- Op 13 januari werd in samenwerking met Gaudeamus en Stichting Conlon een concert rond het Disklavier gegeven.
- Op 15 januari vond een Robot pubquiz plaats in café Rabarber.
- Op 7 februari gaf Leo Blokhuis een lezing over robots en muziek.
- Op 15 februari gaf Bigband Utrecht een concert met filmmuziek uit robotfilms.
- Op 24 juli was er een exclusieve rondleiding voor We are Public in het Restauratieatelier.
- Op 15 oktober gaf dhr. Sturkeboom een lezing over de Buurkerk.
- In de maand november waren er speciale lezingen over de fresco's in de Buurkerk in het kader van de tentoonstelling *Thuis in de Buurkerk*.

Evenementen in Utrecht

Museum Speelklok sluit zoveel mogelijk aan bij landelijke feestdagen en speciale evenementen in de stad. In het museum zijn er dan speciale rondleidingen, zoals tijdens Moeder- en Vaderdag, kerst en Sinterklaas en daarbuiten zijn we vaak aanwezig met een draaiorgel. Een mooi voorbeeld van het laatste is de aanwezigheid van het kermisorgel de Lange Gavioli bij de Sint Maarten Parade. Bijzonder was *Blind voor 1 dag* op 21 juni waarbij ziende deelnemers verschillende locaties in de stad konden bezoeken met een blinddoek voor en een blindenstok in de hand om zo de belemmeringen te ervaren van een visuele beperking.

Daarnaast verleende Museum Speelklok gastvrijheid aan een aantal evenementen dat niet direct een relatie had met de collectie:

- *Urban Culture Run* op 8 september waarbij 675 mensen dwars door het Middenschip renden.
- *Pop in the City* op 21 september, een dancing challenge in het Middenschip.

Nationale Museumweek, Open Monumentendag, Maand van de Geschiedenis

- Tijdens de Nationale Museumweek in april leverde het museum een bijdrage aan Ons échte Goud.
- De opening van de Open Monumentendag Utrecht vond plaats in Museum Speelklok op 13 september. Museum Speelklok was de volgende dag gratis toegankelijk wat 1063 bezoekers op de been bracht.
- Tijdens de Nacht van de Geschiedenis op 12 oktober verzorgde Museum Speelklok een exclusieve rondleiding over het landelijke thema hij/zij.

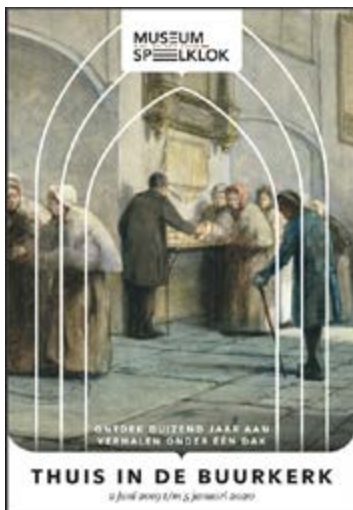


5. MARKETING & COMMUNICATIE

5.1 Tentoonstellingen & activiteiten

Robots love Music

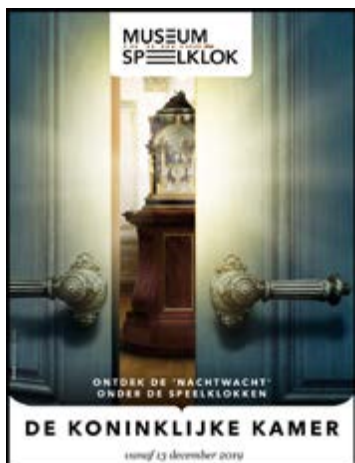
De eerste twee maanden van 2019 was de tentoonstelling *Robots love Music* nog te zien in Museum Speelklok. Dit zorgde voor ruim 20.300 bezoekers in de eerste negen weken van het nieuwe jaar. Met een trots gevoel sloten we onze robotperiode 3 maart 2019 af. Naast de betaalde offline en online campagne, heeft de marketingafdeling ook uitgebreid ingezet op free publicity. Het doel was om hiermee een bedrag van €600.000 aan mediawaarde te behalen. Dat doel is bereikt. Met de marketingcampagne is een bedrag van €642.054 aan free publicity behaald, exclusief radio, tv en buitenlandse media-aandacht. Het museum was onder andere te zien en te horen op radio 1, radio 4, Hart van Nederland en Tijd voor Max. Ook is de tentoonstelling onder andere onder de aandacht gebracht door landelijke media als de NOS, de Telegraaf, het NRC Next, NRC Handelsblad en de Volkskrant.



Campagnebeeld Thuis in de Buurkerk

Thuis in de Buurkerk

Van 2 juni 2019 t/m 5 januari 2020 was de presentatie *Thuis in de Buurkerk* te zien in Museum Speelklok. Rondom de presentatie is een regionale marketingcampagne opgezet die een mooi bedrag aan free-publicity opleverde. In samenwerking met RTV-Utrecht is er tevens een documentaire van 22 minuten gemaakt over de Buurkerk, die zowel in de zomer als het najaar van 2019 meerdere keren is uitgezonden. In totaal hebben zo'n 14.640 museumbezoekers *Thuis in de Buurkerk* bezocht. Dat is 27,5% van het totaal aantal museumbezoekers in de betreffende periode.



Campagnebeeld Koninklijke Kamer

Koninklijke Kamer

In de laatste maand van 2019 opende Museum Speelklok de deuren van haar Koninklijke Kamer. Ook rondom deze opening is er een offline en online campagne opgezet die vooral gericht was op de regio Utrecht. RTV Utrecht, Stadsblad Utrecht, DUIC, de Telegraaf, het AD Utrechts Nieuwsblad, het Reformatorisch Dagblad en het Vorsten magazine besteedde onder andere aandacht aan de Koninklijke Kamer. In de eerste twee maanden na de opening is er een mediawaarde behaald van minimaal €30.000. Verwacht wordt dat de mediawaarde nog gestaag blijft doorgroeien in 2020.

5.2 Bezoekersonderzoek

In 2019 is wederom gewerkt met het Hendrik Beerda bezoekersonderzoek. Daarnaast is van iedere Nederlandse museumbezoeker aan de kassa de (viercijferige) postcode geregistreerd. Van buitenlandse bezoekers zijn landcodes bijgehouden. Dit leverde, net als de voorgaande twee jaren, opnieuw veel waardevolle data op in 2019. Data waar we in 2020 zorgvuldig mee aan de slag gaan. Dit met als doel onze bezoekers beter te leren kennen en de marketing (nog) gericht in te steken.

Ook stond er voor één maand als pilot een bezoekersonderzoek-zuil in het Middenschip van het museum. Deze zuil leverde ons in vier weken ruim 300 voltooide enquêtes (bestaande uit vier vragen) op over de wensen en voorkeuren van onze museumbezoekers. In 2020 wordt onderzocht of we de pilot verder kunnen uitrollen binnen het museum.

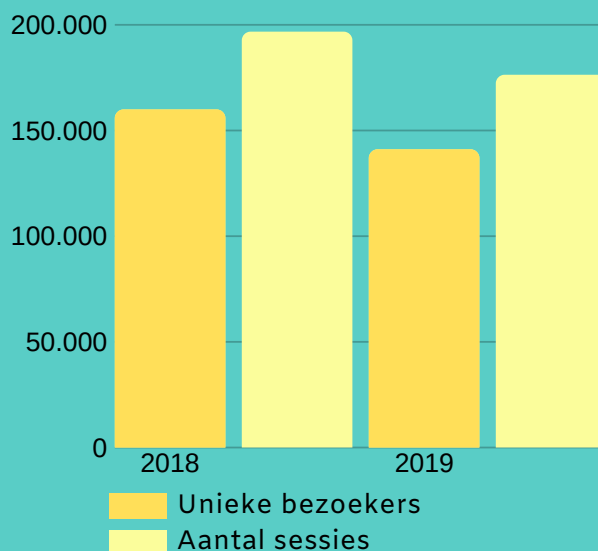
In 2019 heeft Museum Speelklok opnieuw een breed publiek weten te bereiken. Inwoners van Utrecht, inwoners van Nederland en buitenlandse toeristen brachten een bezoek aan het museum. 10% van de museumbezoekers kwam uit het buitenland. De top vier buitenlandse bezoekers werd gevormd door toeristen uit China, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten.

5.3 Communicatiemiddelen

Voor alle tentoonstellingen, activiteiten en voorstellingen worden in ieder geval onze eigen communicatiekanalen ingezet. Denk hierbij aan de social media kanalen, de website, persberichten en de nieuwsbrief. Rondom tentoonstellingen en voorstellingen/activiteiten wordt tevens een betaalde offline en online marketingcampagne opgezet. De vastgestelde communicatiedoelgroep is per project bepalend voor de (offline en online) plekken waar advertenties worden uitgezet. De resultaten van de online marketingcampagnes kunnen goed worden gemeten aan de hand van Google Analytics en rapportages van advertentiepartners, waardoor we de online marketing ook in 2019 verder hebben aangescherpt. Helaas blijft het meten van de resultaten van offline advertenties lastiger.

Website

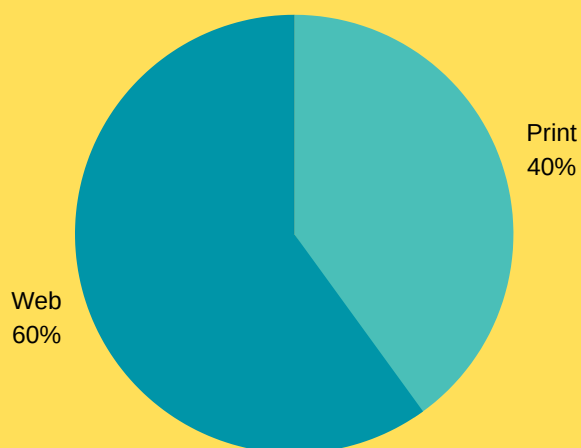
Het uniek aantal websitebezoekers is in 2019 met een kleine 20.000 gedaald ten opzichte van 2018. In 2018 bezochten 159.530 unieke bezoekers de website. In 2019 waren dit er 140.662. Ook het totaal aantal sessies is iets afgenomen. De verklaring voor deze afname heeft te maken met het feit dat er in 2018 veel extra budget is gestopt in online campagnes rondom de grote tentoonstelling *Robots love Music*, die leidde naar de website van Museum Speelklok. In 2019 waren de budgetten een stuk kleiner.



Grafiek 02: Aantal unieke bezoekers en aantal sessies van 2018 en 2019

Media

De persaandacht voor Museum Speelklok was in 2019 weer groot. Over het museum, de tentoonstellingen en de vele andere activiteiten werd uitvoerig bericht. Dit gebeurde op informatieve websites, social media kanalen, blogs en een podcast, maar ook in kranten, vakbladen en magazines. Daarnaast was er op tv en op de radio aandacht voor het museum. In de grafiek links hiervan wordt in één oogopslag duidelijk wat in 2019 de verdeling tussen print en web is geweest. Helaas konden wij social media, tv en radio aandacht (nog) niet monitoren.



Grafiek 03: Verdeling digitale of papieren persaandacht

Social media

Facebook en Instagram zijn de belangrijkste social media kanalen voor het museum. Gedurende het jaar zijn er meerdere keren per week op allebei de kanalen berichten geplaatst, waardoor beide kanalen gegroeid zijn in bereik en aantal volgers. Op Facebook wisten we in 2019 ruim 400 nieuwe mensen aan ons te binden. Op Instagram waren dit 250 nieuwe mensen. Hiermee is de groeicurve op social media ook in 2019 weer voortgezet.





6. COMMERCIEËLE ACTIVITEITEN

6.1 Museumcafé

De vaste bezetting in het museumcafé in combinatie met de flexibele inzet van oproepkrachten tijdens drukke momenten, zorgen voor een constante kwaliteit en een gastvrije ontvangst die merkbaar wordt gewaardeerd door de bezoekers.

De omzet van het café volgt in principe de bezoekerscijfers; toch is in 2019 een lichte daling te zien. De gemiddelde omzet per bezoeker was in 2019 € 1,42 ten opzichte van € 1,51 in 2018. De groepsontvangsten die in het café en de Transeptzaal plaatsvinden, dragen in belangrijke mate bij aan de omzet van het café. Aan verschillende verhueringen levert het café ook regelmatig een bijdrage. In 2019 was dit voor meerdere evenementen het geval. De omzet was daardoor hoger dan begroot. Nog steeds is de combideal van koffie met taart naar keuze een succes. In 2019 zijn de prijzen voor alle artikelen aangepast.

6.2 Museumwinkel

De besteding in de winkel steeg per bezoeker in 2019 met € 0,09 naar een gemiddelde van € 1,10. Uit een benchmark met andere museumwinkels blijkt dat Museum Speelklok daarmee tot de middenmoot behoort.

Meer en meer wordt er ingezet op artikelen die op maat voor het museum worden gemaakt en betaalbaar zijn, zoals kleine speeldoosjes met een afbeelding van een collectiestuk en de speeldoosjes met een miniatuur frontje van een draaiorgel. Daarnaast zijn de speeldoosjes van gerecycled hout van Utrechtse bomen al jaren een gewild item.



6.3 Verhuringen

In 2019 zijn er 57 commerciële verhuringen gerealiseerd. In 2018 waren dat er 40. Hoewel er meer verhuringen zijn geweest heeft dat niet geresulteerd in een hogere omzet omdat er meer kleinere verhuringen zijn geweest in de Transeptzaal. De evenementen die hier plaatsvinden hebben over het algemeen een bescheidener omzet.

Ondanks het feit dat Museum Speelklok sinds 2019 als officiële trouwlocatie op de website van de gemeente Utrecht staat vermeld, is het aantal verhuringen voor een huwelijk in 2019 lager dan in 2018. Museum Speelklok is nog steeds de vaste locatie voor de maandelijkse naturalisatie bijeenkomsten van de gemeente Utrecht. Er worden gemiddeld 35 naturalisandi met hun familieleden ontvangen die op dat moment de papieren krijgen waarmee zij op het stadskantoor hun Nederlands paspoort kunnen ophalen. Voor de naturalisandi is dat een heel bijzonder moment en we zijn er trots op dat we daar een bijdrage aan mogen leveren door hen een rondleiding te geven in het museum.

Op donderdag 11 april vond een bijzonder evenement plaats. Het ministerie van OC&W nodigde de Nederlandse culturele wereld uit om aanwezig te zijn bij de overhandiging van het adviesrapport van de Raad voor Cultuur aan minister Ingrid van Engelshoven. Bij hoge uitzondering is voor deze bijzondere gelegenheid het Middenschip afgesloten voor regulier publiek. En zo stond het Middenschip van het museum vol met gasten uit de culturele wereld die uitkeken naar het moment waarop de contouren van het landelijk culturele beleid geschetst werden.

Bij de beslissing welke verhuur past binnen het museum speelt de veiligheid van de collectiestukken een belangrijke rol. Bij de voorbereidingen is het noodzakelijk de risico's en beheersbaarheid van het evenement goed in te schatten. Daarom vindt er intensief overleg plaats tussen de collectieafdeling en evenementenafdeling en worden afspraken en gedragsregels voor huurders, medewerkers en cateraars in een draaiboek vastgelegd.



Zaalverhuur in Museum Speelklok



7. SAMENWERKING

7.1 Samenwerkende Utrechtse Musea

De vijf grote musea in Utrecht – Catharijne Convent, Centraal Museum, Museum Speelklok, Spoorwegmuseum, Universiteitsmuseum – de Domtoren en het Utrechts Archief hebben in 1993 de Stichting Samenwerkende Utrechtse Musea opgericht waarbij de directies van de aangesloten organisaties het bestuur vormen en de inhoudelijke portefeuilles beheren. Museum Speelklok ontfermt zich over de maatschappelijke projecten. De SUM ontwikkelde in 2017 een museumvisie met de titel Waarde voor Utrecht. Hoofdpunten uit deze visie:

- Het creëren van een aantrekkelijke culturele ontmoetingsplek
- Meer bereik door krachtige partnerschappen
- Maatschappelijke meerwaarde
- Spraakmakende grotere projecten
- Gezamenlijk depotbeheer

Dit heeft in 2019 geleid tot de volgende activiteiten:

Samenwerking Utrecht Marketing

SUM werkt al enkele jaren succesvol samen met Utrecht Marketing (voorheen Toerisme Utrecht) voor de uitvoering en coördinatie van haar collectieve marketing inspanningen. Onderdeel hierin is een afname van een uitgebreid partnerpakket, centrale informatievoorziening en algemene project ondersteuning. Dit heeft geresulteerd in een stijging van het aantal bezoekers aan de musea.

Museumnacht Kids

In 2019 werd in samenwerking met Stichting Museumnacht Kids (een concept van Winkelman en van Hessen in Den Haag) een projectplan geschreven voor de Museumnacht Kids in Utrecht op 4 juli 2020. Het doel is om zoveel mogelijk kinderen en hun familie die normaal niet naar musea komen, een speciaal event te bieden waar alle musea in Utrecht en diverse andere culturele instellingen bij betrokken zijn. Het project is gehonoreerd door het Evenementenfonds van de gemeente Utrecht.

Maatschappelijke projecten

Om de continuïteit van de Ouderenprojecten te garanderen, is opnieuw een projectleider aangesteld. Om de groeiende groep dementerende ouderen beter te kunnen begeleiden, wordt jaarlijks een cursus 'Omgaan met dementie' aan rondleiders aangeboden.

Het project Second Canvas, waarbij details van museumobjecten via speciale software en fotografie zichtbaar worden gemaakt, is gecontinueerd in 2019. Om de logistiek rond planning en vervoer te automatiseren is een samenwerking aangegaan met Planned Culture die ook het systeem voor Cultuur en School heeft ingericht. In 2020 zal een speciale website worden gelanceerd. De ouderenprojecten worden mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van de Van Baaren Stichting.

Belangenbehartiging

Verschillende directeuren vertegenwoordigden ook in 2019 de samenwerkende musea in bestuurlijk overleg, waaronder Centrum Management Utrecht en Cultuur & School. Daarnaast hebben directeuren deelgenomen aan het overleg met vertegenwoordigers uit andere samenwerkende kunst- en cultuurinstellingen rond de nieuwe cultuurnota van de gemeente Utrecht. Dit leidde tot een overleg met de wethouder en het meelezen met conceptversies. Ook woonden enkele leden de Utrecht Marketing bijeenkomsten bij. In november is bureau TiMe gestart met een verkennend onderzoek naar het verbinden van de historische verhalen van de stad Utrecht. Het project heeft voorlopig de naam Historisch Museum Utrecht 2.0. gekregen.

7.2 Utrechts Muziekoverleg

Onder voorzitterschap van Jeroen Bartelse, directeur van TivoliVredenburg, vergaderde het Utrechts Muziek Overleg (UMO) drie maal over actuele zaken. Met meer dan dertig leden is het UMO inmiddels uitgegroeid tot een organisatie die een serieuze gesprekspartner is voor de gemeente Utrecht. Om de organisatiestructuur werkbaar te houden, is een dagelijks bestuur opgericht en zijn werkgroepen in het leven geroepen met een speciale opdracht. Museum Speelklok vervult het voorzitterschap van de werkgroep die speciaal aanbod onderzoekt. In 2019 concentreerde de werkgroep zich op de vraag rond de wenselijkheid en haalbaarheid van het doorontwikkelen van Utrecht Centraal, de Culturele Zondag gewijd aan muziek die in 2018 zijn tweede editie beleefde.

7.3 Utrecht Marketing

Al lange tijd is het partnership tussen Utrecht Marketing en Museum Speelklok een succes dat goed zichtbaar was in de campagne rond het project *Robots love Music*. Mede door samenwerking groeide het draagvlak voor de tentoonstelling in Utrecht en werd de (inter)nationale zichtbaarheid van het museum aanzienlijk vergroot. Voor 2020 staat een nieuwe samenwerking in de planning rond het project *Straatmuziek*. Inmiddels is duidelijk dat het project kan worden gerealiseerd als Culturele Zondag nieuwe stijl waarbij Museum Speelklok in samenwerking met Zimihc tekent voor de programmering en productie en Utrecht Marketing de marketing voor zijn rekening neemt.

7.4 Cultuur & School

Cultuur & School heeft als doel het optimaal koppelen van de vraag van de scholen aan het grootschalige, buiten de school georganiseerde cultuureducatieaanbod van de Utrechtse culturele instellingen, en daarbij de continuïteit en kwaliteit van het cultuureducatieaanbod te borgen. In 2019 gingen er 1.339 scholieren via Cultuur & School naar Museum Speelklok.

7.5 Gemeente Utrecht

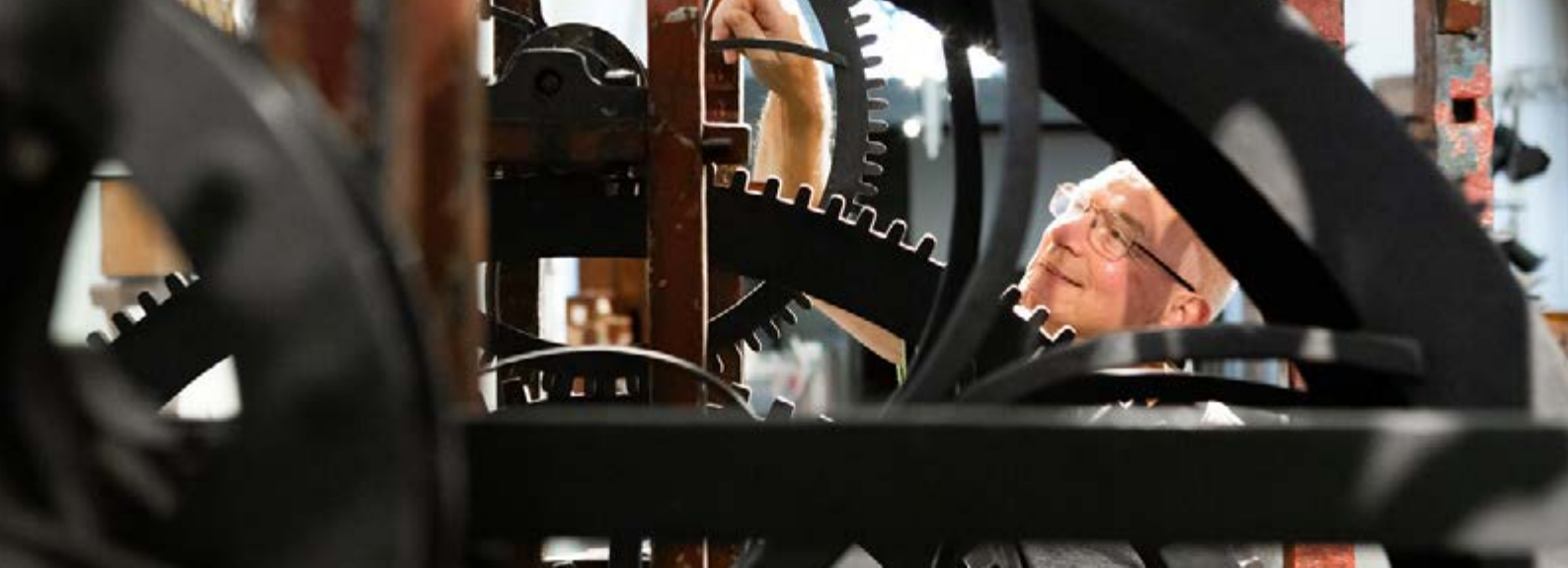
Het jaar 2019 stond in het teken van de nieuwe Cultuurnota 'Kunst kleurt de Stad' die op 3 oktober werd vastgesteld. Daarin staan de richtlijnen voor het beleid in de periode 2021-2024 die van invloed zijn op het beleidsplan dat Museum Speelklok in januari 2020 heeft ingediend. Centraal in het nieuwe beleidsplan staat het project Muziek en Techniekpromenade. In 2019 is samen met de gemeente onderzocht welke bouwtechnische mogelijkheden er zijn voor de realisatie van dit plan

7.6 BankGiro Loterij

Museum Speelklok werkt al vele jaren succesvol samen met de BankGiro Loterij. Het museum is sinds 2006 beneficiënt en in 2018 werd het partnerschap, met een jaarlijkse bijdrage van € 200.000, verlengd met een nieuwe periode van vijf jaar. In 2019 heeft de BankGiro Loterij bijgedragen aan *Robots love Music*, de Koninklijke Kamer, de ruimtes op de promenades en het Oral History project. Via geormerkt werven ontving het museum nog een extra bijdrage van € 53.412 die vrij besteedbaar is.



Bijdrage BankGiro Loterij 2019



8. ORGANISATIE

Het bestuur van het museum bestaat uit één persoon: de directeur. Deze legt minimaal vijf maal per jaar tijdens een vergadering verantwoording af aan de Raad van Toezicht, bestaande uit vijf of zes leden. Grote strategische beslissingen en uitgaven boven de €25.000 worden tussentijds besproken en goedgekeurd. Voor elke vergadering worden een directieverslag, de financiële rapportage en eventuele additionele stukken toegestuurd. Het museum volgt de Code Cultural Governance, waarbij vooral veel wordt 'toegepast' en weinig 'uitgelegd' hoeft te worden, verwijzend naar het principe 'Pas toe of leg uit', dat bij de code hoort.

De Raad van Toezicht heeft als taak om toezicht te houden op de algemene gang van zaken in het museum. De Raad van Toezicht grijpt zo nodig in en staat de directeur met advies terzijde. De Raad van Toezicht richt zich bij de vervulling van zijn taak op het belang van het museum en weegt daarbij de belangen af van de bij het museum betrokkenen. De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor de kwaliteit van zijn eigen functioneren. Leden van de Raad van Toezicht ontvangen voor de uitoefening van hun functie geen beloning.

In 2019 vergaderde de Raad van Toezicht viermaal. Naast de financiële zaken, zoals de begroting en de jaarrekening, stonden ook de werving van een nieuw lid van de Raad van Toezicht en het beleidsplan 2021-2024 op de agenda. Bovendien vond een brainstormsessie plaats over de koers van het museum.

Met ingang van 2012 is de maximale zittingstermijn 9 jaar, bestaande uit 3 termijnen van 3 jaar. Op 26 november 2019 trad Stephan Linnenbank toe tot de Raad van Toezicht met de portefeuille marketing en communicatie. De samenstelling van de Raad van Toezicht per 31 december 2019 was als volgt (datum 1e benoeming, jaar aftreden):

- De heer R.J.W. van Lunteren, Voorzitter per 27-11-2018, 2027
- De heer M.G. Bierman, penningmeester per 30-11-2015, 2024
- Mevr. S.G. van Dockum, lid per 27-06-2017, 2026
- Mevr. C. Jager, lid per 25-06-2015, 2024
- De heer S.H. Linnenbank, lid per 26-11-2019, 2028



9. PERSONEEL

Het museum volgt voor de meeste functies de Museum CAO voor haar werknemers, inclusief de directie. Het aantal vaste museummedewerkers per 31 december 2019 uitgedrukt in FTE's bedroeg 21 (22 in 2018). Het museum werkt daarnaast zowel binnen als buiten reguliere openingstijden (tijdens verhuringen) met oproepkrachten die werkzaam zijn bij de algemene dienst, als rondleider of als huismeester.

Personeelsmutaties

Op 31-7 ging registrator Kiona van Rooijen uit dienst. Zij werd opgevolgd door Maaïke Kraaijenbrink.

Op 1-8 aanvaardde Gertjan Schoutsen een nieuwe baan als technicus bij Tivoli. Hij werd een maand later opgevolgd door Wijnand Laros.

Op 27-9 ging Hanny van Rooijen met pensioen nadat zij ruim 20 jaar voor Museum Speelklok heeft gewerkt in de huishoudelijke dienst. Zij is opgevolgd door Dave Stoker die al enige tijd via uitzendbureau MasterCleaners bij Museum Speelklok werkte.

In 2019 waren de volgende personen tijdelijk in dienst ten behoeve van het project *Robots love Music*: Lise Claerhoudt, Robin van Gils en Vera Keerweer. Bovendien kwam Robin van Gils in dienst als coördinator van de randprogrammering en het festival voor het project *Straatmuziek*.

Elsbeth van der Vlist is per 1 november 2019 in dienst getreden als coördinator maatschappelijke projecten.

Per 1 november startte Naomi Beijer met haar wetenschappelijk onderzoek naar kinetische geluidssculpturen.

Het contract met Tristan Budel, assistent windinstrumenten op de restauratieafdeling, werd per 1-7 verlengd en uitgebreid tot 24 uur per week. Bij de restauratieafdeling werkten in 2019 drie vrijwilligers: Hans van den Berg, Huub Corsius en Harry van Someren.

Meghan Keereweer was tijdelijk in dienst tot 15-4 bij de afdeling Marketing & Communicatie om de afdeling te versterken tijdens een langdurig verlof.

Op 31-10 nam Lisette Biere, hoofd van de afdeling, afscheid om als zelfstandig ondernemer te kunnen starten. Museum Speelklok gebruikt dit moment om zich te beraden op de gewenste functieprofielen binnen de afdeling. In afwachting van het besluit hierover neemt Rosalie Hazeleger de meeste taken van Lisette over, is Vera Keereweer aangesteld als medewerker voor de lopende zaken en is een extern adviesbureau gevraagd mee te denken over de strategie.

Ook in 2019 liepen er verschillende studenten stage op de afdeling Presentatie & Educatie: Rinse Berghuis, Guido van Ee, Merle Koetshuis en Marieke Leentjens.

Interne communicatie

Door middel van een interne nieuwsbrief wordt het personeel van het museum op de hoogte gebracht van de lopende zaken. Deze interne nieuwsbrief wordt eens per 2 à 3 maanden verstrekt aan alle personeelsleden, het bestuur van de Stichting Vrienden van Museum Speelklok en aan de Raad van Toezicht. Twee tot drie keer per jaar wordt er een personeelsbijeenkomst georganiseerd om met elkaar in gesprek te gaan over o.a. beleid en lopende projecten. In 2019 stonden de personeelsbijeenkomsten in het teken van de evaluatie van *Robots love Music* en het beleidsplan 2021-2024.

Voor zeer dringende zaken verstuurt de directeur een apart e-mailbericht. Daarnaast worden er actuele berichten en bezoekcijfers door collega's gedeeld via het interne communicatiesysteem Speakap.

Personeelsvertegenwoordiging

In 2014 is er een personeelsvertegenwoordiging (PVT) ingesteld. Omdat er in 2019 niet voldoende opvolgers werden gevonden voor de vertrekkende leden Wanda Frowijn (voorzitter), Jan Kees Kuijs en Marieke Lefeber, is de PVT slapend tot zich nieuwe kandidaten melden.

De personeelssamenstelling

Per 31 december 2019 was de personeelssamenstelling als volgt.

Mevrouw L. (Linda) van Beek	Zelfstandig Werkend Horeca Medewerkster
Mevrouw N.C. (Naomi) Beijer	Wetenschappelijk onderzoeker
De heer J.H. (Hans) van den Berg	Vrijwilliger
De heer P.J. (Peter) van den Berg	Restaurator
Mevrouw drs. E. (Ebelin) Boswinkel	Hoofd Presentatie & Educatie
Mevrouw K.C. (Connie) van Bruggen-van den Hoek	Hoofd Financiën & Personeelszaken
De heer T.J. (Tristan) Budel	Assistent Windinstrumenten
De heer H.A. (Huub) Corsius	Vrijwilliger
Mevrouw drs. M.H. (Marian) van Dijk	Directeur
De heer B.L. (Bart) Doornbusch	Medewerker Commerciële Verhuur
Mevrouw W.A.M. (Wanda) Frowijn-Consten	Medewerkster Financiën & Personeelszaken
Mevrouw R. (Robin) van Gils	Coördinator Randprogrammering Straatmuziek
De heer A.H. (Alberic) Godderis	Hoofd Restauraties
Mevrouw V.R. (Rosalie) Hazeleger	Hoofd Communicatie & PR
Mevrouw F.A.S. (Friedell) ten Holt-Derksen	Restaurator
De heer C. (Koen) de Jong	Assistent Technische Realisatie
Mevrouw V. (Vera) Keereweer	Medewerker Marketing & Communicatie
Mevrouw M. (Maaïke) Kraaijenbrink	Registrator
De heer J.K.R.M (Jan Kees) Kuijs	Medewerker Presentatie & Educatie
De heer W. (Wijnand) Laros	Medewerker Technische Realisatie
Mevrouw drs. A.S. (Anne-Sophie) van Leeuwen	Conservator
Mevrouw dr. M. (Marieke) Lefeber-Morsman MA	Conservator
De heer F. (Fady) Mansour	Floormanager
De heer M. (Martin) Paris	Restaurator
De heer E.G. (Erwin) Roubal	Restaurator
De heer J.K. (Jan Kees) de Ruijter	Specialist Mechanische Muziek & Arrangeur
Mevrouw C.P.D. (Carolina) Schoeman-Deisz	Medewerkster Algemene Dienst
De heer H. (Harry) van Someren	Vrijwilliger
De heer D. (Dave) Stoker	Medewerker Huishoudelijke Dienst
Mevrouw C.M. (Christina) Vilters	Medewerkster Algemene Dienst
Mevrouw H.E. (Elsbeth) van der Vlist	Coördinator Maatschappelijke Projecten
Mevrouw J.H. (Joline) Wijnands- Stoffel	Coördinator Presentatie & Educatie
De heer C.P. (Stan) van Zadelhof	Hoofd Bedrijfsvoering

Tabel 02: Overzicht vaste dienst Museum Speelklok



10. GEBOUWEN

Museum Speelklok huurt het gebouw van de Buurkerk van de gemeente Utrecht met daarbij de afspraak dat het museum het beheer en onderhoud van het gebouw voert. Daarnaast huurt het museum de atelierruimte aan de Lichte Gaard en een depotruimte van de Stichting Vrienden. In afwachting van een structurele oplossing is een grote verzameling pianolarollen tijdelijk elders opgeslagen.

Onderhoud

Met betrekking tot het groot onderhoud van de Buurkerk maakt het museum gebruik van de Sim (Subsidieregeling instandhouding monumenten). Voor de periode 2019 – 2024 is een onderhoudsplan opgesteld. In het eerste jaar 2019 is klein regulier onderhoud in het plan opgenomen en uitgevoerd. Grotere onderhoudsprojecten worden in de vijf navolgende jaren uitgevoerd. Dit alles op basis van de inspectierapporten die door de Monumentenwacht zijn opgesteld.

Het meest in het oog springende project dat in 2019 is uitgevoerd is de nieuwe vloer in het Middenschip van het museum. Nadat de Robottentoonstelling was afgebroken is op de ondervloer (in 2018 vervangen) een nieuwe stoffering aangebracht. Met advies van Van Hoogevest (binnenhuisarchitect) is de juiste kleurstelling gekozen en is alvast verder gedacht over vervolg aanpassingen van het Middenschip. Het Middenschip is het hart van het museum waar de rondleidingen starten. Over het algemeen verblijft men hier vrij lang en komt men na de rondleiding weer terug. Helaas wordt het Middenschip als onaangenaam ervaren. Het is vaak koud, onoverzichtelijk en moeilijk uit te lichten. Van Hoogevest heeft advies uitgebracht voor aanpassingen.

Ten behoeve van de inrichting van de nieuwe Koninklijke Kamer heeft de laatste zaal van de Expeditie een complete gedaanteverwisseling ondergaan. Het Observatorium is volledig weggehaald en de zaal is gestript. Dit was de perfecte gelegenheid om te zien hoe het gebouw er achter het decor uitziet. Gelukkig hebben we geconstateerd dat een groot deel van de oude bekabeling niet meer functioneerde en weggehaald kon worden. De kerkmuren achter het decor bleken niet vochtig te zijn; metingen van het klimaat in deze zaal geven aan dat er een stabiele situatie is die met de nieuwe inrichting niet zal veranderen.

Integraal Veiligheidsplan

Met behulp van subsidie van het Mondriaanfonds vond op 20 november een in-company training klimaatbeheer voor de hele organisatie plaats. De cursus werd gegeven door Helicon die van het museum de opdracht heeft gekregen om onderzoek te doen naar de klimaatsituatie in de Buurkerk. De cursus had vooral tot doel om bewustwording te creëren ten aanzien van de gevolgen voor het klimaat – en daarmee ook voor de collectie – van simpele handelingen zoals het openen en sluiten van deuren. Tijdens deze cursus is ook uitgelegd wat het onderzoek van Helicon zou gaan inhouden.

Als gevolg van de nieuwe inzichten en metingen van het klimaat is besloten alle deuren naar het Middenschip permanent dicht te houden. De magneetcontacten zijn afgekoppeld. Van bezoekers wordt nu verwacht dat zij alle deuren zelf openen en sluiten. In 2020 zal worden besloten of een aantal deuren naar het Middenschip wordt vervangen door automatische deuren.

De klimaatinstallatie in de Buurkerk is verouderd en zal binnen een paar jaar vervangen moeten worden. Museum Speelklok heeft de intentie in de toekomst op een duurzame manier het klimaat voor zowel de collectie, het publiek als de medewerkers te beheren. Aan de hand van de klimaatsimulatie die in 2018 door RCE en Helicon werd opgesteld, heeft in 2019 verder overleg plaatsgevonden om een plan te ontwikkelen voor het klimaat in de Buurkerk en de aanpassingen aan de klimaatinstallatie.



Het Restauratieatelier gesitueerd in de Lichte Gaard



11. STICHTING VRIENDEN VAN MUSEUM SPEELKLOK

Doelstelling

Uit de statuten: De Stichting Vrienden van Museum Speelklok ("Stichting Vrienden") ondersteunt Museum Speelklok ("Museum") door het bijeenbrengen van gelden voor de aankoop, de restauratie en het tentoonstellen van collectiestukken en middels financiële ondersteuning van het Museum in brede zin. Stichting Vrienden betreft derden bij de activiteiten van Stichting Vrienden met betrekking tot het Museum en onderhoudt contacten met hen die Stichting Vrienden in financiële zin steunen ("Vrienden") bij diverse gelegenheden.

Op 31 december 2019 had de Stichting Vrienden 53 ondernemersvrienden en 233 particuliere vrienden, inclusief de 'Vrienden voor het leven'. In 2018 werd, na het begeleidingstraject van Wijzer Werven, de werving van nieuwe vrienden als doel gesteld voor 2019. Om dat te bereiken zijn aantrekkelijke activiteiten georganiseerd en is er in het museum meer aandacht voor directe werving. Het resultaat is een lichte groei van het aantal betalende vrienden ten opzichte van 2018. Ook ontvingen de Vrienden in 2019 twee spontane giften van bezoekers die een extra bijdrage wilden geven na een museumbezoek. Bart Doornbusch is coördinator en combineert deze functie voor de Stichting Vrienden met zijn werk voor het museum.

Exclusieve previews

Na het succes van de exclusieve previews in 2018, hebben deze bijeenkomsten in 2019 vervolg gekregen. Voor de Vrienden van Museum Speelklok werden dit jaar twee previews georganiseerd. Voorafgaand aan de opening van *Thuis in de Buurkerk* op zondagmiddag 2 juni 2019 kregen de Vrienden een presentatie van conservator Marieke Lefeber. Deze exclusieve presentatie en preview werd goed bezocht en

verspreid de drukte tijdens de officiële opening. Op 12 december organiseerde Museum Speelklok de tweede Expert Meeting. Ook de Vrienden werden uitgenodigd om (een deel van) het dagvullende programma te volgen, met lezingen over de gerestaureerde Clay klok door internationale experts. Onderdeel van het programma was een exclusieve preview van de nieuwe tentoonstellingszaal, voorafgaand aan de officiële opening.



Utrecht Diner

Het jaarlijkse Utrecht Diner is een hoogtepunt voor de Vrienden. De vijfde editie van 9 november 2019 werd extra groot en feestelijk gevierd. Bij dit lustrum waren 230 gasten aanwezig. Zij namen deel aan een uitgebreid diner dat eindigde in optredens van De Dames Draaien Door en zanger Joel Borelli.



Al vijf jaar lang wordt het Utrecht Diner gedragen door de samenwerking van Utrechtse begunstigers. Ook dit jaar liet het aantal deelnemende bedrijven weer een groei zien. Tijdens het diner werd een veiling georganiseerd onder leiding van Jan Wolter van den Berg met 19 veilingitems die geheel om niet ter beschikking werden gesteld. De record-opbrengst van de veiling van €22.450 werd bestemd voor de realisatie van de Koninklijke Kamer.



Utrecht Borrel

Na het succes van 2018 werd op 29 mei 2019 opnieuw een Utrecht Borrel georganiseerd om het netwerk van museumvrienden verder uit te breiden. Tijdens de laagdrempelige borrel gaf Ronald Giphart een inleiding over de komst van de Vuelta naar Utrecht. Ook werd een nieuw mechanisch kunstwerk van Charles Morgan gepresenteerd dat mede met behulp van de Vrienden was verkregen. Het kunstwerk krijgt een prominente plaats bij de entree van het museum om de zichtbaarheid aan de Steenweg te vergroten.

Utrecht Diner 2019

Bestuur

De samenstelling van het bestuur was per ultimo 2019 als volgt:

- Mevrouw F.Th.H. van Loon-Vercauteren, Voorzitter
- De heer H. ter Linden, Secretaris
- De heer E. van Dinther, Penningmeester
- Mevrouw S. Dijkgraaf, lid
- De heer J. Smalbroek, lid
- Mevrouw D. Verdijk, lid
- De heer R. Wolbrink, lid
- De heer J. Wagenaar, lid



12. VERSLAG VAN RAAD VAN TOEZICHT

De Raad van Toezicht kijkt met plezier terug op het jaar 2019 dat met de opening van de Koninklijke Kamer in december op waardige wijze werd afgesloten.

Met het project *Robots love Music* hebben de medewerkers van Museum Speelklok een geweldige prestatie geleverd waar de Raad van Toezicht veel waardering voor heeft. Met bewondering heeft zij gezien hoe een relatief klein team een groot succesvol project kan neerzetten dat de gestelde doelen heeft gehaald en binnen de budgettaire is kaders afgerond. Het museum heeft daarmee een stevige basis gecreëerd voor de nieuwe beleidsperiode 2021-2024 waarvoor de Raad het afgelopen jaar de missie, visie, kerndoelen en meerjarenprognose heeft vastgesteld.

De Raad steunt de koers van het museum die inzet op het vergroten van de relevantie van het museum door meer naar buiten te treden, verbinding te leggen met de actualiteit, samen te werken met nieuwe partijen en zoveel mogelijk mensen online en offline te betrekken bij het museum. Om deze koers inhoudelijk goed vorm te kunnen geven, is een periode van consolidering nodig zodat, naast het vasthouden van behaalde resultaten, ruimte ontstaat voor verdieping en ontwikkeling.

De Raad is blij dat het museum de inhoudelijke en financiële bedrijfsvoering goed op orde heeft en het vertrouwen geniet van een groot aantal fondsen. Zij dankt de gemeente Utrecht, de Vrienden van Museum Speelklok en de BankGiro Loterij voor de structurele steun.

Remco van Lunteren
Voorzitter